

PHÁT TRIỂN VĂN HÓA ĐỌC CHO SINH VIÊN TRONG MÔI TRƯỜNG SỐ

Trong xã hội văn minh, việc đọc và văn hóa đọc đã trở thành thước đo sự phát triển của mỗi quốc gia, dân tộc. Văn hoá đọc góp phần to lớn vào việc bồi dưỡng, nâng cao kiến thức, hình thành và phát triển nhân cách con người. Phát triển văn hóa đọc có tác động tích cực đến sự phát triển của cá nhân và cộng đồng, góp phần đắc lực vào việc thúc đẩy nhanh quá trình công nghiệp hóa, hiện đại hóa đất nước.

Nhận thức được tầm quan trọng của văn hóa đọc, Tổ chức Giáo dục, Khoa học và Văn hóa Liên hợp quốc (UNESCO) đã quyết định chọn ngày 23/4 hằng năm là “Ngày Sách và Bản quyền thế giới”.

Ở Việt Nam, văn hóa đọc được Đảng và Nhà nước ta rất coi trọng. Luật Thư viện đã dành riêng Điều 30 để nói về văn hóa đọc và quy định ngày 21 tháng 4 hằng năm là Ngày Sách và Văn hóa đọc Việt Nam.

Ngày nay, người đọc nói chung và sinh viên nói riêng có thể tìm kiếm và đọc tài liệu ở nhiều định dạng khác nhau, từ nhiều nguồn khác nhau bằng nhiều phương tiện khác nhau, đặc biệt là tài liệu trong môi trường số. Sinh viên có thể đọc từ máy tính cá nhân, máy tính bảng, thiết bị cầm tay như điện thoại di động, thiết bị số chuyên dụng cho việc đọc (máy đọc sách điện tử). Công nghệ thông tin và truyền thông tạo cho sinh viên cơ hội tiếp cận các nguồn thông tin phong phú, nhưng đồng thời cũng đòi hỏi họ phải được trang bị kỹ năng đọc tài liệu trong môi trường số. Sinh viên có thể tìm kiếm và thu thập thông tin từ nhiều nguồn (siêu văn bản, hình ảnh, video) và tham gia trao đổi thông tin trong môi trường số (diễn đàn web, mạng xã hội, bình luận trên mạng). Sự bùng nổ thông tin và môi trường mạng không chỉ tạo ra những khó khăn cho sinh viên trong việc tìm kiếm tài liệu mà còn trong việc xác định tính chân thực, sự phù hợp, tính cập nhật của thông tin tìm được. Để vượt qua những rào cản này, sinh viên cần phải có kỹ năng đọc nâng cao vượt xa những gì cần thiết để hiểu một văn bản giấy truyền thống.

Trong môi trường đại học, việc phát triển văn hóa đọc cho sinh viên không chỉ là trách nhiệm của thư viện mà còn có trách nhiệm của giảng viên - người sử dụng các phương pháp giảng dạy, phương pháp kiểm tra, đánh giá sinh viên. Phương pháp giảng dạy sẽ có tác động trực tiếp đến nhu cầu thông tin, nhu cầu đọc tài liệu, hình thành năng lực định hướng thông tin, năng lực lĩnh hội thông tin, năng lực số và năng lực ứng xử trong quá trình đọc của sinh viên. Môi trường học thuật của mỗi trường đại học sẽ ảnh hưởng trực tiếp đến việc hình thành thói quen đọc và văn hóa đọc của sinh viên.

Đến nay đã có một số công trình nghiên cứu về văn hóa đọc và phát triển văn hóa đọc cho sinh viên được thực hiện dưới dạng luận văn thạc sỹ, luận án tiến sỹ. Nhiều bài báo được công bố trong các tạp chí chuyên ngành và kỷ yếu hội thảo khoa học. Tuy nhiên, chưa có công trình nào nghiên cứu về phát triển văn hóa đọc cho sinh viên trong môi trường số và cũng chưa có nghiên cứu nào phân tích sâu về sự khác nhau giữa văn hóa đọc trong môi trường truyền thống và văn hóa

đọc trong môi trường số, thực trạng văn hóa đọc trong môi trường số của sinh viên ra sao. Đặc biệt, các nghiên cứu hầu hết được tiếp cận từ góc độ thư viện và chưa đề cập nhiều ở góc độ giáo dục trong khi phát triển văn hóa đọc cho sinh viên đòi hỏi phải được tiếp cận từ cả góc độ văn hóa, thư viện và giáo dục. Vì vậy, việc nghiên cứu, nhận dạng văn hóa đọc trong môi trường số của sinh viên nói chung và sinh viên các trường đại học khoa học xã hội và nhân văn nói riêng; đánh giá thực trạng phát triển văn hóa đọc cho sinh viên để từ đó tìm ra các thành tố của văn hóa đọc trong môi trường số, đề xuất mô hình phát triển văn hóa đọc trong môi trường số cho sinh viên đại học nhằm nâng cao chất lượng giáo dục đại học là vấn đề cấp thiết.

Những vấn đề nêu trên đã gợi cho tác giả viết chuyên khảo "Phát triển văn hóa đọc cho sinh viên (qua nghiên cứu trường hợp một số trường đại học khoa học xã hội và nhân văn)". Chuyên khảo bao gồm 5 chương:

- Chương 1. Tổng quan về văn hoá đọc.

Chương này sẽ giới thiệu các khái niệm về văn hoá, văn hoá đọc, môi trường số, văn hoá đọc trong môi trường số, phát triển văn hoá đọc trong môi trường số; sự biến đổi của văn hoá đọc; các thành tố của văn hoá đọc và một số mô hình phát triển văn hoá đọc.

- Chương 2. Sinh viên với văn hoá đọc.

Chương này đi sâu làm rõ đặc điểm của sinh viên đại học, vai trò của văn hoá đọc đối với sinh viên đại học; phân tích các yếu tố ảnh hưởng đến văn hoá đọc của sinh viên thông qua vai trò của thư viện đại học và đội ngũ giảng viên; trình bày kinh nghiệm phát triển văn hoá đọc cho sinh viên của một số nước trên thế giới.

- Chương 3. Thực trạng phát triển văn hoá đọc cho sinh viên.

Chương 3 tập trung khảo sát, phân tích thực trạng công tác phát triển văn hoá đọc cho sinh viên ở phương diện thư viện và giảng viên; sự phối hợp của thư viện với giảng viên trong việc phát triển văn hoá đọc cho sinh viên.

- Chương 4. Thực trạng văn hoá đọc của sinh viên.

Chương 4 khảo sát làm rõ thực trạng văn hoá đọc của sinh viên đại học ở Việt Nam thông qua nghiên cứu trường hợp tại một số trường đại học thuộc lĩnh vực khoa học xã hội và nhân văn. Khảo sát văn hoá đọc được thể hiện thông qua các nhóm năng lực bao gồm: năng lực định hướng đọc, năng lực số, năng lực lĩnh hội thông tin, và năng lực ứng xử với thông tin.

- Chương 5. Đề xuất mô hình và giải pháp phát triển văn hoá đọc cho sinh viên.

Mô hình được đề xuất trên cơ sở phân tích các căn cứ pháp lý, cơ sở lý thuyết và thực tiễn. Các giải pháp tập trung vào các vấn đề như: Nâng cao nhận thức về tầm quan trọng của văn hoá đọc; tăng cường cung cấp dịch vụ khai thác tài nguyên số; đổi mới phương pháp giảng dạy, kiểm tra đánh giá sinh viên; nâng cao vai trò của thư viện đại học trong việc giáo dục văn hoá đọc cho sinh viên; nâng cao chất lượng nhân lực tham gia phát triển văn hoá đọc cho sinh viên.

Có thể nói, chuyên khảo "Phát triển văn hoá đọc cho sinh viên trong môi trường số" là tài liệu tham khảo hữu ích để các cơ quan quản lý giáo dục, khoa học, các cơ sở giáo dục nói chung và giáo dục đại học nói riêng xây dựng chiến lược và định hướng phát triển văn hoá đọc góp phần thực hiện thành công đổi mới chất lượng giáo dục đại học. Chuyên khảo lần đầu khẳng định vai trò có tính quyết định trực tiếp của giảng viên đối với hoạt động phát triển văn hoá đọc cho sinh viên; mối quan hệ giữa thư viện và giảng viên. Đặc biệt, chuyên khảo là tài liệu chuyên môn cho hoạt động giảng dạy, nghiên cứu của giảng viên và sinh viên nói chung, ngành thông tin thư viện, ngành quản lý thông tin nói riêng.

TS Trương Đại Lượng
Trường Đại học Văn hóa Hà Nội